

Als je nu blijft zwijgen...

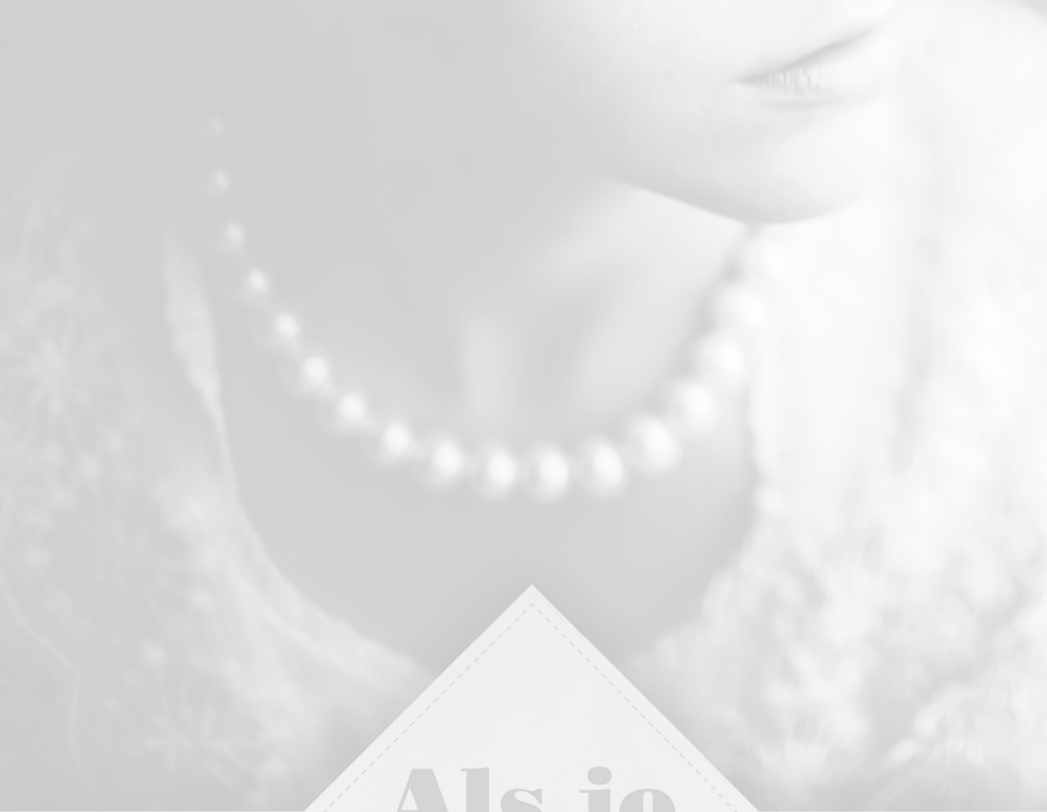
Een fascinerende hervertelling van het boek Ester

KATE BRESLIN

MOZAÏEK

HISTORISCHE
ROMAN

Als je nu blijft zwijgen...

Een fascinerende hervertelling van het boek Ester

KATE BRESLIN

MOZAÏEK

HISTORISCHE
ROMAN

Voor John, mijn geliefde

KATE BRESLIN

**Als je
nu blijft zwijgen...**

Uitgeverij Mozaïek – Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

ISBN 978 90 239 9482 4

NUR 342

Vertaling: Annet N. Landon-Medendorp

Ontwerp omslag: Studio Jan de Boer

Omslagbeeld (onder): Ullstein Bild

Lay-out en dtp: Gewoon Geertje

Oorspronkelijk verschenen bij Bethany House, een imprint van
Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan, USA, onder de titel
For such a Time

Engelstalige uitgave © 2014 Kathryn Breslin

Nederlandse uitgave © 2015 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

*Esters woorden werden aan Mordechai overgebracht.
Toen liet Mordechai het volgende antwoord
aan Ester geven: 'Als jij nu je mond niet opendoet...
Wie weet ben je juist koningin geworden met het oog
op een tijd als deze.'*

☺ Ester 4:12-14 ☺

Hoofdstuk 1

*Toen ... werd ook Ester naar het koninklijk
paleis overgebracht...*

☞ Ester 2:8 ☞

Maandag 14 februari 1944

De stank was onmiskenbaar.

De penetrante geur drong door de wanden van het twee verdiepingen hoge chalet heen en werd nog versterkt door de muffe lucht van een oliekachel. De afschuwelijke lucht trok naar boven, waar Stella in een erker lag te slapen. De stank drong haar neusgaten binnen, zodat ze wakker schrok. Moeizaam ging ze rechtop zitten, ze moest haar ogen beschermen tegen het felle licht dat door het raam binnendrong.

De dageraad. Ze waren begonnen met verbranden.

Achter het ijsskoude vensterglas lag een oneindig wit landschap. Stella staarde over het eindeloze sneeuwdek, dat slechts hier en daar onderbroken werd door groepjes bomen met kale takken, een paar boerderijen en in de verte de uivormige torenspits van de Sint-Jakobskerk. De nevelige lucht in het westen werd steeds grijzer naarmate de schoorstenen van Dachaus *Krematorium* vlekke-rige rook uitstootten tegen de kleurloze zon en de lucht vulden met een weeïg-zoete geur.

Ze stelde zich voor hoe de kleine vlokjes as opstegen naar een Godverlaten oord...

Wanhoop trof haar als een mokerslag, ze klampte zich vast aan de vensterbank en voelde zich duizelig en kortademig. Ze drukte haar voorhoofd, dat onder de blauwe plekken zat, tegen het koude glas. Hoe was het mogelijk dat ze nog iets kon voelen? Het onpasselijke gevoel trok al gauw weg, ze wendde zich af van het raam – weg van de dood – en staarde naar de spierwitte kale muren die haar gevangen hielden. Niet de trein, niet de barak in Dachau waar

ze maandenlang vastgezet had, maar een kamer. Haar proviso-
rische gevangenis, wie weet voor hoelang.

Waarom was ze hier... en waarom hadden ze juist *haar* geko-
zen? Telkens diezelfde vragen die haar angstgevoelens voedden
terwijl ze, nu al dagenlang, zoekend om zich heen keek in een
poging antwoorden te vinden.

Oom Motke had ooit gezegd dat bezittingen veel over iemand
zeiden. Stella vond het ontbreken van enig bezit nog veelzeggen-
der. Ze voelde zich kaal en leeg als deze kamer, waaruit alles wat
mooi was, was weggehaald. Er stonden alleen een laag veldbed en
een oud veilingkistje dat als nachtkastje diende. Verder niets – en
al helemaal geen leuke, frivole dingetjes. Geen kaptafeltje en krukje
met ruches, geen parfumsflesjes, lipstickhouders of cosmeticaspul-
letjes. Zelfs het vensterglas, zonder enige decoratieve vitrage,
voelde kaal aan tegen haar huid. Midden in de oorlog waren er
geen zijden kousen die doelloos over de leuning van een stoel slin-
gerden (als die er al gestaan had) of uit een open ladekast hingen
(als die er al gestaan had). Zelfs geen gebarsten spiegel aan de kale
muren. Ze zat gewoon opgesloten in een lege kamer, als Rapunzel
in de sprookjestoren. Maar dan zonder lang haar...

Een prinses was ze bepaald niet, dacht Stella bitter, en ze streek
met haar ruwe vingertoppen over de stoppeltjes op haar hoofd. Ze
bekeek haar uitgemergelde ledematen – nauwelijks herkenbare
armen die uit de kapmouwtjes staken, en dunne knieën die onder
de blauwe katoenen jurk uit kwamen. Ze leek meer op de kamer:
een lege huls, levenloos, geslachtsloos. Voor een korte tijd...

Het zachte gezoem van een auto bepaalde haar aandacht weer
bij het raam. Een zwarte Mercedes reed op het chalet af en baande
zich een pad door de sneeuw die de weg bedekte. Het witte *Haken-
kreuz* stak af tegen het portier.

Jodenhaters. Stella verstijfde toen de nazidienstauto naast het huis
tot stilstand kwam. Haar angstgevoelens werden nog versterkt door
flarden herinneringen aan die laatste dag in Dachau: de kranige
Kapo* – een Jood aan wie de nazi's de bewaking van hun gevangenis-
barak in Dachau toevertrouwd hadden – had haar in deze blauwe

* Een verklarende woordenlijst is achter in het boek te vinden.

jurk gehesen. De warme wol van de deken tegen haar huid, waarin ze gehuld was toen ze weggedragen werd. De donkere kofferbak van een auto...

De chauffeur van de Mercedes droeg het zwarte uniform van de *Schutzstaffel*. Hij was als eerste uitgestapt en liep snel om de auto heen om het portier aan de passagierskant open te doen. De man die daarna tevoorschijn kwam zag er lang en breedgeschouderd uit in zijn zware overjas. Alles aan zijn gestalte straalde gezag uit. Autoriteit. Zelfs de stok die hij in zijn rechterhand klemde, deed daar niets van af.

Hij keek omhoog naar haar raam. Stella's hart bonsde. Had hij op de een of andere manier aangevoeld waar ze verscholen zat, of had hij het al geweten? Ze wilde zich van de vensterbank terugtrekken, maar bedacht zich ogenblikkelijk en beantwoordde zijn blik.

Zijn gezicht had een krachtige uitstraling: granieten gelaats-trekken met een strenge uitdrukking, onderstreept door de barse trek om zijn mond en de strakgespannen vierkante kaaklijn. Gelaatsrekken die zichtbaar gewend waren aan pijn. Meer in het veroorzaken daarvan dan in het ondergaan, vermoedde ze.

Onder zijn zwarte officierspet met het doodskopembleem keken ogen van een niet te onderscheiden kleur haar een lang ogenblik aan. Zonder zijn blik af te wenden hief hij zijn vrije hand op en knipte met zijn vingers, waarop zijn chauffeur als een afgericht dier zijn hakken tegen elkaar sloeg. Zwijgend overhandigde hij de ondergeschikte zijn wandelstok, waarop hij met grote passen naar de voordeur liep.

Beneden klonk de bel, en alle zenuwen in Stella's lichaam stonden op scherp. Ze hoorde de paniekerige stem van de huisvrouw – haar gevangenebewaarder – de nazi begroeten.

Ze drukte haar handpalmen vol kloven tegen haar dijbenen en werd zich vaag bewust van klam zweet dat door de dunne katoenen jurk drong. Haar hartslag bonsde in haar keel toen de eerste trede van de houten trap die naar boven leidde, onder zijn gewicht kraakte. Ze had gehoord over medische experimenten die op gevangenen uitgevoerd werden. Was hij arts? Was ze daarom hierheen gebracht?

Een sleutel draaide om in het slot. Stella sprong onwillekeurig overeind. Ze werd zich bewust van een hijgend geluid, een vluchtige, snelle luchtstroom, en besepte dat het haar eigen ademhaling was.

‘*Gut*, je bent wakker.’

De struise, blozende Hausfrau stond op de drempel. Niet de Jodenhater.

Stella’s knieën begaven het bijna.

‘Je hebt een belangrijke bezoeker. Loop achter me aan naar beneden.’

Het bevel drong niet meteen tot Stella door. Aan de grond genaagd van angst bleef ze bij het raam staan, alsof ze wortel geschoten had. Ze kon alleen maar met haar ogen knippen naar de zuur kijkende vrouw die in de deuropening stond.

‘Ben je doof, Jood? Ik zei: meekomen!’

De scherpe woorden sneden Stella’s onzichtbare ketenen door. Ze schuifelde naar voren en slikte de brok angst in haar keel weg. *Overleven door meegaand te zijn, overleven door meegaand te zijn...*

‘Jouw soort veroorzaakt alleen maar problemen,’ beet de huishoudster haar toe voordat ze zich omdraaide om weg te lopen.

Stella klemde haar tanden op elkaar om niets terug te zeggen. De vijandige houding van de vrouw verbaasde haar niets. Het was zelfs gevaarlijk geworden om alleen al het woord *Jood* uit te spreken. Levensgevaarlijk.

Bij iedere stap die ze achter de Hausfrau aan naar beneden liep, voelde Stella haar paniek toenemen. Ze verzette zich daartegen op de enige manier die ze kende: door haar gevoel uit te schakelen. Zo had ze zichzelf al vaak beschermd. Ze was zich niet bewust van de litho’s met goudopdruk die langs de trap hingen of van de kreunende vervormde planken onder haar blote voeten. Ze zag de stofjes die in een baan winters zonlicht dansten, niet.

Ze stapte op een spijker die uit een traptrede stak. De pijnscheut deed Stella opschrikken uit haar gevoelloze toestand. Ze probeerde de tranen die haar in de ogen schoten tegen te houden en keek naar het bloed dat uit de wond druppelde. Plotselinge herinneringen deden haar beklemming toenemen. *Bloederige handen... een gewerschot...*

‘Doorlopen!’

Alsof ze slaapdrongen was, hief ze haar hoofd om de huishoudster aan te staren. Wat hielp het om meegaand te zijn? Vanbinnen was ze toch al dood. Maakte het nog iets uit wat ze met haar lichaam deden?

Angst en walging trokken over het gezicht van de andere vrouw voordat ze snel verder liep naar beneden. Stella volgde, vastbesloten om bij elke trede meer moed te verzamelen.

Totdat ze oog in oog kwam te staan met *hem*.

De angst had haar nu volledig in de greep. Terwijl de huishoudster de veiligheid van haar keuken in vluchtte, raapte Stella haar laatste restje moed bijeen en keek ze de man voor haar aan. Hij deed zo snel zijn pet af dat sneeuwvlokjes op haar wang neerkwamen.

Vanuit het bovenraam had ze hem veel ouder geschat. Het verbaasde Stella dat hij van dichtbij veel meer van haar eigen leeftijd – drieëntwintig – leek te zijn. Zijn dikke haar met rosse gouden gloed lag strak tegen zijn hoofd, en zijn ogen – van een levendige tint groen – namen haar vorsend op. ‘Goedemorgen, *Fräulein*.’

Stella schrok van zijn donkere stem en wankelde achterover. Hij pakte haar graatmagere pols zodat ze haar evenwicht kon bewaren. Toen ze zich wilde losrukken, bleven de vingers in de handschoen haar stevig vasthouden. Onder zijn donkere wenkbrauwen keek hij haar uitdagend aan. ‘Ik neem aan dat je je beter voelt?’

De sneeuw van de officierspet tintelde op haar wang. Stella deed alle moeite kalm te blijven terwijl ze van zijn zelfvoldane gezicht naar de stevige greep om haar pols keek. Ze kon hem ruiken: nieuw leer en dennenhout, vochtige sneeuw.

‘Ik kan je verzekeren dat je hier veilig bent.’

Veilig? Haar vrije hand balde zich langs haar zijde. Hoe vaak was dat woord in Dachau gebruikt, en was die belofte gegeven en verbroken?

De sneeuwvlokjes smolten op haar huid. Stella wilde met haar vuist het vocht wegvegen, maar zijn hand was sneller, en ze huiverde toen ze het zachte leer tegen haar wang voelde. Zou hij haar nu slaan omdat ze zwak was, zou hij het water opvatten als tranen? Of misschien een opmerking maken over haar vuist?

Maar de Jodenhater deed niets, zei niets. Ze zag hoe zijn blik omlaagging naar haar hand die hij nog steeds vasthield. Eén voor

één maakte hij haar verkrampde vingers los. Hij draaide haar hand om en bekeek de kneuzingen op haar knokkels en gewrichten.

Stella's angst streed tegen zijn – vreemd genoeg – bijna troostende aanraking. De warmte die ze door zijn leren handschoen voelen kon, maakte hem bijna... menselijk.

De kille woede in zijn ogen verbrak die illusie. 'Je hebt mijn woord,' zei hij. 'Zolang je hier bent, zal niemand je iets kunnen aandoen.'

Hij klikte zijn hielen tegen elkaar en knikte haar kort toe. 'Sta me toe mijzelf voor te stellen. Kolonel Arik von Schmidt, SS-*Kommandant* van het doorgangskamp Theresienstadt in Tsjecho-Slowakije.'

Toen ze geen antwoord gaf, vervolgde hij: 'Je hebt geluk dat ik onderweg naar München stopte in Dachau om mijn nicht Frau Gertz te bezoeken. Ik wilde ook het kamp bezoeken terwijl ik hier was, en toezicht houden op de eerste overplaatsing van arbeiders die onder mijn gezag zullen vallen.'

Hij probeerde te glimlachen. 'Ik ben vrij nieuw op deze post, dus ik kan me geen fouten veroorloven. En bovendien ben ik geen man die fouten verdraagt. Toen mijn sergeant mij meldde dat een persoon van de passagierslijst van de trein ontbrak, besloot ik die zelf op te sporen. Raad eens wie dat was?'

Stella schudde haar hoofd, te bang iets te zeggen.

'Nee? Nou, hier sta je, levend bewijs van mijn goede daad. En als je je afvraagt waarom ik je niet op die trein zette: dat kwam doordat er iets tegenstrijdigs was aan je papieren. Er stond op dat je Arisch bent, Fräulein Müller. Daarom ga je mij nu uitleggen waarom ze je het stempel JUDE gegeven hebben.'

Stella boog haar hoofd om haar afschuw te verbergen. De vervalste identiteitspapieren die oom Motke in Berlijn clandestien voor haar gekocht had, hadden haar helemaal niet kunnen redden. Ze had de afgelopen maanden in barakken gewoond die niet eens voor vee geschikt waren. Ze had buiten in de kou gewerkt, in dunne lompen en met houten klompen die een paar maten te groot waren. Zelfs geen sokken om haar voeten te beschermen tegen schaafwonden of bevriezing. En honger: de nazi's hadden geprobeerd hen allemaal te laten verhongeren.

‘Geef antwoord!’ beet hij haar toe. Zijn voorgewende vriendelijkheid was nu helemaal verdwenen.

Stella’s hoofd schoot omhoog, ze stikte van angst. ‘Gestapo... bij de controlepost...’

‘Heeft de Gestapo dat gedaan? Waarom?’ Zijn ogen versmaldden, hij keek haar aan.

Stella bracht paniekerig uit: ‘Hij wilde me... begon te... Ik hield hem tegen...’ Ze probeerde zich los te rukken uit zijn greep. ‘Alstublieft... was niet mijn schuld...!’

‘Genoeg!’ Zijn greep was als staal. ‘Ik zei toch dat je hier veilig bent. Waarom denk je dat ik je naar het huis van mijn nicht heb gebracht?’

Stella gaf de strijd op. Hij had veel moeite gedaan haar te redden, en ze besepte meteen dat hij geen arts was. Maar dat gaf geen opluchting, integendeel, er liep een koude rilling over haar rug. Wat wilde hij? Ze probeerde zich meer details van die avond te herinneren, maar wist alleen nog dat ze een paar dagen geleden wakker was geworden op het veldbed.

Het leek erop dat haar leven in een oogwenk veranderd was, en deze man, die Jodenhater, nam de verantwoordelijkheid daarvoor. Toch kon Stella zich hem niet herinneren. Ze voelde ook geen dankbaarheid. ‘Ik begrijp het niet. Waarom hebt u me hierheen gebracht?’

Hoog aan de muur van de hal tikte een koekoeksklok de seconden weg. Stella hield haar adem in, elke zenuw was gericht op het antwoord van die man.

Deze keer verscheen er een echte glimlach, oogverblindend, en de onverwachte vriendelijkheid overviel haar. Het effect werd tenietgedaan door zijn ernstige groene ogen. ‘Heb ik daar een reden voor nodig, Fräulein?’ Een stilte. ‘Goed dan, ik wilde een verklaring en die heb jij gegeven, gedeeltelijk dan. Ik ken het soort mannen van de Gestapo, dus ik kan de ontbrekende woorden wel invullen.’ Hij keek haar lang aan. ‘Geloof me wanneer ik je zeg dat je niet de eerste bent die ten prooi valt aan hun geintjes.’

Stella’s keel snoerde dicht van woede. Het was beslist geen geintje in handen van de Gestapo te zijn. Ze slikte haar woede weg en zei: ‘En nu... wat gaat u nu met mij doen, Herr Kommandant?’

‘Om te beginnen ga ik je vetmesten als een kerstkalkoen.’ Hij wierp een snelle blik op haar magere ledematen. ‘Je zult wel gauw weer het mooie duifje zijn dat je volgens mij ooit geweest bent.’

Stella keek de andere kant op. Speelde hij met haar? Motke had ooit gezegd dat haar schoonheid haar zou redden. ‘Wisselkind’ had hij zijn jonge nichtje genoemd, omdat Stella’s blonde haar en blauwe ogen bij Joden niet vaak voorkomen.

Haar oom had het fout gehad. Schoonheid was gevaarlijk, en werkte in het nadeel voor iemand die in een mensenmassa wanhopig graag onopvallend wilde blijven en niet de blikken van soldaten op zich wilde vestigen.

Ze keek hem aan, deze keer met onverholen rancune. ‘Kerstkalkoen of gemest kalf, ze komen allebei op dezelfde manier aan hun einde, nietwaar, Herr Kommandant?’

De spier in zijn kaak verstrakte. Te laat besepte Stella hoe dwaas haar uitbarsting geweest was. Bang en overrompeld door haar eigen brutaliteit wachtte ze af wat er ging komen. Hij zou haar ongetwijfeld afranselen, of erger nog...

‘Frau Gertz!’

Zijn luide uitroep deed Stella bijna achterovervallen. Hij bleef haar vasthouden totdat zijn nicht bedeesd de keuken uit kwam.

‘Pak een jas voor haar. We vertrekken.’

Frau Gertz knikte onderdanig voordat ze naar de kast vloog. Stella kon alleen maar toekijken, als aan de grond genageld. De kolonel had beloofd dat ze veilig zou zijn... *hier*. En nu gingen ze weg.

De Hausfrau kwam terug met een rafelige witte omslagdoek die als jas moest fungeren.

‘Heb je schoenen, Fräulein?’

Hij klonk ongeduldig. Stella staarde naar haar bloederige voeten en werd overrompeld door weggedrukte herinneringen. In Dachau had iemand haar schoenen afgepakt, haar kleding...

Naakt was ze neergeknield in de sneeuw, tot in haar ziel vernederd, tot in haar botten verkleumd. Gezichten om haar heen, modderig en vol medelijden, alsof ze een bezienswaardigheid in het circus was. Al gauw sleurden bewakers haar weg. Haar hele lichaam stond in brand, van pijn, van angst. Angst om de handjes die een bundeltje kleding naar haar toe schoven. Een bloes... handjes die in gevaar waren...

smekende handjes... een worsteling met de bewakers... een geweer-schot...

Beelden sneden door Stella heen. Ze kromp in elkaar, duizelig van verdriet, haar ogen stijf dicht om dat vreselijke beeld te verdringen.

‘Ik vraag het je niet weer!’

De angstaanjagend kille stem van de kolonel leek van wel duizend kilometer verderop te komen. Ze worstelde door dat vreselijke waas heen en moest grote moeite doen om te bedenken wat hij gevraagd had. *Schoenen...*

‘Weg,’ kon Stella nog uitbrengen voordat haar knieën het begaven. Ze zakte in elkaar, maar hij ving haar op en hield haar vast. Ze deed een halfslachtige poging hem af te weren, maar zijn kracht was duidelijk groter dan de hare en ze kon alleen een protestkreetje uiten. Hij trok haar overeind en daarbij leek zijn woede op te vlammen. ‘Je hebt haar toch wel te eten gegeven terwijl ik weg was?’

‘O, eten deed ze zeker.’ De dikke vingers van Frau Gertz knepen in de vouwen van haar witte schort. ‘Ze at wel voor drie! Toen heeft ze de hele boel op mijn vloer uitgekotst. Nu weigert ze alles behalve bouillon.’

De Hausfrau keek Stella beschuldigend aan, alsof ze bevestiging wilde. Stella’s gezicht gloeide. Ze had zo’n honger gehad. Later had ze gezworen dat niemand, zeker niet deze akelige vrouw, haar weer zo vernederd zou zien. Tot nu toe kon ze de bouillon binnenhouden.

‘En kleding dan, nicht?’ De toon van de kolonel klonk verwijtend. ‘Ik had gedacht dat ik je meer dan genoeg geld gegeven had voor die ene week dat ik haar aan jouw zorgen toevertrouwde.’

‘Maar je zei dat ik voorzichtig moest zijn,’ zei de Hausfrau klagelijk. ‘Hoe kon ik naar de stad gaan en nieuwe kleding kopen zonder dat de winkeliers me vragen zouden stellen? Zij is veel kleiner dan ik...’

‘Ik heb genoeg van je smoesjes! Geef haar nu je *eigen* jas en schoenen voor haar voeten. *Schnell!*’

Zijn barse uitroep deed haar weer naar de kast draven. Ze kwam terug met een enorme zwarte wollen jas en een paar gore rozige pantoffels. ‘Mijn andere schoenen zijn nog bij de schoenmaker...’

Ze zei niets meer. De kolonel wierp een veelbetekenende blik op de laarzen die ze aanhad. De Hausfrau keek geschrokken. ‘Alsjeblieft niet, neef.’

Voordat de vrouw verder kon tegensputteren, uitte de kolonel een krachtterm en pakte hij haar de kleding af. Hij draaide zich om en vertrok, Stella meesleurend en een verbouwereerde Frau Gertz achterlatend.

Buiten hield de chauffeur het autoportier open. Nadat de kolonel Stella op de achterbank geïnstalleerd had, gaf hij haar de jas en de pantoffels. Ze nam die aan en schoof naar de andere kant van de auto. Zijn enorme gestalte volgde haar de auto in.

De motor van de Mercedes kwam tot leven en uit de roosters op het dashboard blies warme lucht. Stella trok de geleende jas om zich heen en wilde een zucht van genot slaken, maar ze hield zich in. Ze wierp een steelse blik op de kolonel en merkte dat hij haar met een ondoorgroendelijke blik aankeek.

Bijna meteen daarop vertrok zijn mond tot een dunne streep en verhardde zijn gezicht, alsof hij tot een akelige conclusie gekomen was. Toen hij zijn hand diep in zijn jas stak, gingen er allerlei alarmbellen af in Stella's hoofd.

Een pistool! Hij ging haar neerschieten! Ze greep de handgreep van het portier en trok. Op slot! Ze kon wel gillen, kneep haar ogen dicht en drukte haar lichaam weg in de leren stoel...

‘Zet dit op.’

Ze sperde haar ogen open en slikte een kreet in toen ze zag dat hij geen pistool, maar een rode pruik vasthield. Hij hield haar die voor. ‘Zoals je gemerkt hebt, stellen papieren in dit stadium van de oorlog weinig voor. We willen niet dat je er te opvallend uitziet.’

Onzeker zette ze de pruik op zodat de lokken op haar schouders vielen.

‘Zo zul je wel veilig de grens met Tsjechië overkomen,’ zei hij. ‘Maar de kleur staat je niet, Fräulein.’

Stella negeerde zijn spot en keek naar buiten, ze had grote moeite zich te beheersen.

Donkergroene sparren en kale populieren vlogen langs het raam van de auto, die met grote snelheid over de kronkelende wegen door Duitslands zuidelijke wijnstreek reed. Het ongerepte landschap was nog niet aangetast door de oorlog. In plaats van afgebrande gebouwen en landerijen met bomkraters zag ze alleen maar kale wijnstokken tegen een sneeuw witte achtergrond. In de zomer zouden er weer

ranken vol sappige druiven aan de stokken groeien: zo vredig, ondanks alle leed op slechts een paar kilometer afstand.

Freiheit. Stella staarde langs de begroeide hellingen en voelde zo'n verlangen dat het haast lichamelijk pijn deed. Ze gaf eraan toe en zette haar angst van zich af. In de plaats daarvan kwam woede om wat er de afgelopen paar maanden gebeurd was. Woede om de God die haar in de steek gelaten had. Woede om de nieuwe god, dat monster in uniform dat naast haar zat en nu de macht over haar leven had.

Het was al kilometers lang stil, en hoewel ze vol brandende vragen zat, was Stella dankbaar voor het uitstel. Ze had geen zin een praatje met deze nazi te maken, en zijn vragen te moeten beantwoorden zou gevaarlijk kunnen worden.

In Regensburg, een stadje langs de westelijke oever van de Donau, liet de kolonel bij een plaatselijk *Gasthaus* stoppen. Hij stuurde zijn chauffeur, sergeant Grossmann, naar binnen om drie lunches te kopen. Toen begon hij tegen haar te praten.

‘In je papieren staat dat je uit Innsbruck komt. Ik kom ook uit Oostenrijk, uit het dorpje Thaur, daar vlakbij.’ Zijn doordringende blik was in tegenspraak met zijn glimlach. ‘Ik kende ooit iemand, Müller geheten, Theo Müller. Hij woonde met zijn familie in de stad Innsbruck, waar ik als jongen vaak kwam. Ben jij soms familie van hem? Ik weet zeker dat ik je me zou herinneren.’

Stella schudde haar hoofd, en bleef naar de blauwe plekken op de handen in haar schoot staren. Inwendig verwenste ze haar vervalste documenten. Motke had alle plaatsen in Europa kunnen uitkiezen, maar had een geboortestad voor haar verzonnen in de buurt van deze man en een naam van een familie met wie hij bevriend was!

‘Nou?’

Ze likte aan haar droge lippen. ‘Müller is een naam die veel voorkomt.’

‘Dat is waar. Woont je familie er nog?’

Weer schudde Stella haar hoofd, ze wilde hem niet aankijken. Ze wilde wanhopig graag dat hij haar stilte voor rouw zou aanzien en geen verdere vragen zou stellen. Haar bedoeling mislukte.

‘Zeg iets!’ Hij pakte haar kin vast en draaide haar hoofd totdat hun blikken elkaar kruisten. ‘Aangezien je bitse opmerkingen kunt

plaatsen, neem ik aan dat je ook in staat bent een intelligent gesprek te voeren.’

Stella beefde onder zijn aanraking maar wendde haar blik niet af. ‘Mijn ouders zijn overleden toen ik vijf was.’ Dat was in elk geval waar. ‘Ik had geen andere familie, dus hebben goede vrienden zich over mij ontfermd en me opgevoed.’ Opstandig voegde ze eraan toe: ‘Dat waren Joden.’

Stella verwachtte een heftige reactie. Het verbaasde haar toen hij zijn greep verzachtte. Hij leek zelfs nauwelijks nieuwsgierig. ‘In je papieren staat ook dat je kantoorwerk gedaan hebt. Ben je in Innsbruck naar school geweest?’

‘Ja.’ Alweer een leugen, hoewel Stella *wel* les had gehad, maar niet op een school, niet na haar dertiende toen de Joden door de Neurenberger wetten geen onderwijs meer mochten volgen. In plaats daarvan had mevrouw Bernstein, een gepensioneerde onderwijzeres die boven hun oude appartement in Mannheim woonde, haar de basisbeginselen van boekhouding en secretariaat bijgebracht.

‘Hoe goed kun je typen?’

Stella ging rechtop zitten. Had hij haar vakbekwaamheid nodig? ‘Heel goed, Herr Kommandant,’ zei ze. ‘Ik kan ook steno en boekhouden.’ Ze probeerde niet te optimistisch te zijn, ze was zich er pijnlijk van bewust dat de nazi’s strikvragen stelden.

Hij leek erg in zijn nopjes. ‘Dat had ik al gehoopt, Stella.’

Ze stoorde zich eraan dat hij haar bij haar voornaam noemde, alsof ze elkaar heel goed kenden. Stella wilde hem veel liever haten.

Sergeant Grossmann kwam terug met hun lunchpakketjes. Terwijl hij die door het open autoraam aan hen overhandigde, zag Stella dat er geen hand aan zijn linkerpols zat. In plaats daarvan had hij een stalen haak, wat haar angst inboezemde maar tegelijkertijd ontroerde toen ze zag hoeveel moeite hij had de lunchpakketjes vast te houden.

De kolonel bood haar er eentje aan. Stella schudde beslist nee.

‘Je zult eten,’ gromde hij. ‘Ik kan je ribben tellen en je weegt minder dan mijn laarzen. Als jij jezelf doodhongert, dan...’ Hij nam haar vorsend in zich op. ‘Dan zullen we je toekomst niet kunnen plannen, nietwaar?’

Een berekenend strateeg. Ze nam het doosje van hem aan. Tot haar afgrijzen vermoedde hij terecht dat ze zich afvroeg wat hij met zijn opmerking bedoelde. Haar nieuwsgierigheid was sterker dan het risico misselijk te worden. Ze nam bewust kleine hapjes van het broodje kaas en de schijfjes appel uit het lunchpakket. Ondertussen bepaalde ze haar aandacht weer bij de afstand die ze afgelegd hadden.

‘Rustig maar.’ De kolonel las haar gedachten. ‘Dachau is nog maar een stipje in de verte.’

Ze aarzelde, een schijfje gedroogde appel halverwege haar mond. *En degenen die daar nog steeds moesten lijden dan?* Voor hen was er geen hoop. Zij zouden niet zoals zij gered worden.

Maar was zij veilig? Stella staaarde de man naast haar aan, deze Jodenhater die haar als zijn bezit beschouwde. Of ze valse papieren had of niet, ze was er niet zeker van dat ze het volgend uur zou overleven. Wat wilde hij precies met haar? Waarom had hij haar weggehaald uit Dachau?

Zou hij haar ooit vrijlaten?

Haar keel kneep dicht bij die ondraaglijke onzekerheid. *Heer, laat me alstublieft weten wat mijn lot is.*

Stilte. Had ze anders verwacht? ‘Wat is mijn toekomst, Herr Kommandant?’ wist ze fluisterend uit te brengen.

‘Dat hangt van jezelf af, Fräulein.’ Hij glimlachte dubbelzinnig. ‘Kun je evengoed acteren als typen?’